

BUDUĆNOST JAVNIH POLITIKA ZA OČUVANJE MORSKIH PTICA U HRVATSKOJ

Stajalište projekta LIFE Artina

Udruga Biom (BirdLife Croatia)
Rujan 2023., Zagreb

Projekt LIFE Artina – Mreža za očuvanje morskih ptica u Jadranu (2018.-2023.) je prvi projekt u Hrvatskoj koji se fokusira na očuvanje tri ugrožene vrste ptica – gregule *Puffinus yelkouan*, kaukala *Calonectris diomedea* i sredozemnog galeba *Larus audouinii*. Jedan od tri glavna cilja projekta je bio identificirati morska područja očuvanja značajna za ptice (POP) u južnoj Hrvatskoj za ove vrste morskih ptica.

Morske ptice za hranu ovise o morskom okolišu i provode dugo vremena na moru. Vraćaju se na otoke samo da bi se parile i odgajale svoje ptiće. Na morske ptice utječu prijetnje i s kopna i s mora¹.

Na otocima na ove ptice utječu **uznemiravanje od strane ljudi** (kao što su privezivanje/sidrenje, svjetlosno onečišćenje, posjećivanje od strane posjetitelja i rekreativaca, skupljanje jaja); **predacija od strane invazivnih vrsta sisavaca** (kao što su štakori, podivljale domaće mačke i mungosi); **onečišćenje s otpadom** (npr. plastika, ribolovni alati); degradacija staništa od strane ljudi (npr. zbog gradnje) ili **introducirane (alohtone) vrste biljaka i životinja** (npr. prekomjerna ispaša ovaca i koza, divlje svinje); **negativne interakcije s drugim zavičajnim vrstama** (kao što su galeb klaukavac i kuna bjelica); **visoko patogeni virus ptičje gripe (HPAI)**; i **klimatske promjene**.

Na moru na njih utječu **uznemiravanje od strane plovila** (npr. izleti brodom, nautičari, jet-ski, ribari), u slučaju da glisiraju i proizvode buku, kao i **svjetlosno onečišćenje; onečišćenje** (npr. morski otpad, nafta, toksične kemikalije, ispusti, naftne mrlje); **infrastruktura obnovljivih izvora energije** (vjetroelektrane, plutajući solarni paneli); **slučajni ulov u ribolovne alate** (parangali, mreže stajačice, okružujuće mreže, koče, rekreatijski ribolov, vrše...); **nedostatak hrane zbog prekomjernog ribolova**; i **klimatske promjene** koje uzrokuju zagrijavanje mora (toplije more je manje produktivno).

Sve tri vrste morskih ptica se nalaze na **IUCN-ovom Crvenom popisu ugroženih vrsta**. **Gregula** je kategorizirana kao osjetljiva (VU) na sve četiri razine – globalnoj, europskoj, EU i hrvatskoj.

Kaukal je kategoriziran kao najmanje zabrinjavajući (LC) na globalnoj, europskoj i EU razini i gotovo ugrožen (NT) na razini Hrvatske.

Sredozemni galeb je karakteriziran kao osjetljiv (VU) na globalnoj, europskoj i EU razini i kao ugrožen (EN) na razini Hrvatske.

Sve tri vrste se također nalaze na **Dodatku 1 EU Direktive o pticama**.

¹ Dias, M. P., Martin, R., Pearmain, E. J., Burfield, I. J., Small, C., Phillips, R. A., Yates, O., Lascelles, B., Borboroglu, P. G. and Croxall, J. P. 2019. Threats to seabirds: A global assessment. Biological conservation, 237, 525-537.

Važna područja za ptice i bioraznolikost (IBA) su područja koja su značajna za dugoročnu vijabilnost pojedinih vrsta, a identificirana su koristeći znanstveno utemeljene i standardizirane kriterije. Kriteriji osiguravaju da su područja koja su odabrana kao IBA istinski važna za očuvanje populacija ptica na međunarodnoj razini i osiguravaju

zajedničku valutu koje se pridržavaju sva IBA, čime se stvara konzistentnost i omogućava usporedba među područjima na nacionalnoj, kontinentalnoj i globalnoj razini. IBA identificira BirdLife partnerstvo a podaci o vrstama i područjima (IBA) se nalaze na [BirdLife Data Zone](#).

Područje očuvanja značajno za ptice (POP) je područje proglašeno temeljem Direktive o pticama koje čini dio ekološke mreže Natura 2000. U skladu s presudom C-396 Suda Europske unije IBA trebaju biti detaljno uzeta u obzir vezano za proglašavanje POP-ova i IBA se konzistentno koriste kao znanstvena referenca za proglašavanje POP-ova².

EU Strategija za bioraznolikost do 2030. si postavlja za cilj povećanje postojećih područja ekološke mreže Natura 2000, sa strogom zaštitom za područja vrlo visoke vrijednosti bioraznolikosti i klime. Strategija određuje da će se barem 30% EU mora zakonski zaštititi i da će barem 10% EU mora strogo zaštititi.

Hrvatska je 2013. proglašila POP-ove i mreža morskih POP-ova u Hrvatskoj obuhvaća samo 1.4% mora (Mitchell et al., 2022). Od tada je Europska komisija više puta izjavila da Hrvatska treba dovršiti svoju ekološku mrežu Natura 2000 na moru, posebno vezano za POP-ove na moru. Trenutno je preklapanje IBA i POP-ova u Hrvatskoj 100%-tно, što znači da je Hrvatska proglašila sva svoja morska IBA kao POP-ove².

U sklopu LIFE Artine tri su godine provođena istraživanja (2019.-2021.), pri čemu su se prikupljali podaci vezani za rasprostranjenost gregule, kaukala i sredozemnog galeba na moru, uz obalu i na kolonijama, na projektnom području. Korištene metode su uključivale census kolonija morskih ptica, prebrojavanje ptica putem morskih trasekata kako bi se zabilježile morske ptice na

moru te telemetriju koristeći radio i GPS praćenje. GPS praćenje je provedeno tijekom odgoja ptića na 40 gregula, 40 kaukala i 25 sredozemnih galebova. Navedeno je rezultiralo proglašavanjem pet novih morskih IBA i proširenjem dva postojeća IBA³.

Pet novih morskih IBA su isključivo morska i važna su za hranjenje i odmaranje ovih morskih ptica. Nova morska IBA su Lastovski kanal, Korčulanski kanal, Hvarska kanal, Istočnomljetski kanal i Sjeverni Jadran. Dva postojeća IBA koja su proširena su Lastovsko otoče i Pučinski otoci, koji su ujedno i POP-ovi istog naziva.

² Mitchell, D., Vulcano, A. and Dias, M. 2022. Assessment of the protection of Important Bird and Biodiversity Areas for seabirds by Special Protection Areas of the Natura 2000 network. How well are EU Member States protecting seabirds? BirdLife International – Europe and Central Asia. 30 pp.

³ Zec, M., Engelen, D., Handley, J. and Rajković, Ž. 2023. IBA identification for seabirds in Croatia: supporting designation of marine SPAs. LIFE Artina (LIFE 17 NAT/HR/000594) report for actions C5 and E1. Association Biom (BirdLife Croatia). 21 pp.

Gregula (Autor: B. Vercruyse)

Proširenje Lastovskog otočja se tiče važnog područja za sredozemnog galeba jugoistočno od Lastova i proširenja od 5 km prema moru oko otoka Sušca. Proširenje Pučinskih otoka se tiče proširenja od 5 km prema moru oko otoka Sveca³.

Nadležno ministarstvo će sva nova morska IBA i proširenja postojećih IBA proglašiti kao POP-ove. Njima će upravljati javne ustanove za upravljanje zaštićenim područjima i, u slučaju područja Sjeverni Jadran koje se nalazi u isključivom gospodarskom pojasu (IGP), ministarstvo nadležno za zaštitu prirode.

Uz proglašavanje IBA, projekt LIFE Artina je izradio ciljeve očuvanja i mjere očuvanja⁴. Ciljevi očuvanja se tiču trendova gnijezdeće populacije, broja gnijezdećih parova, stope preživljavanja odraslih jedinki i uspješnosti gniježđenja. Također se tiču prikladnog staništa, i kopnenog i morskog, te uključuju prijedloge za restauraciju ekosustava. Na kraju, tiču se prijetnji kao što su nezavičajni sisavci, barijere za ekološku povezanost, svjetlosno onečišćenje, slučajni ulov morskih ptica u ribolovne alate, gospodarenje otpadom, brzina plovila i dostupnost hrane⁴.

Upravljačke aktivnosti i mjere očuvanja se tiču praćenja stanja gnijezdećih kolonija i prijetnji na kopnu, praćenja broja odraslih jedinki ptica koje koriste morske POP-ove, određivanja preostalih područja za hranjenje i okupljanje za druge važne kolonije (npr. na Pučinskim otocima), procjene prijetnji na moru, ograničavanja pristupa otocima s gnijezdećim kolonijama i ograničavanja gradnje na njima, uklanjanja nezavičajnih sisavaca, provedbe kontrole invazivnih vrsta i biosigurnosti na otocima, ograničavanja sidrenja na otocima s gnijezdećim kolonijama, edukacije lokalne zajednice, promocije praksi biosigurnosti, prijavljivanja pronalaska uginulih ptica, suradnje s institucijama koje upravljaju pomorskim dobrom, zatvaranja otvorenih odlagališta otpada i unaprjeđenja gospodarenja otpadom, ograničavanja odobalnih obnovljivih izvora energije, smanjenja uzinemiravanja zbog svjetlosnog onečišćenja s kopna i s plovila na moru, reguliranja brzine plovidbe tijekom gnijezdeće sezone, procjene i smanjenja slučajnog ulova morskih ptica u ribolovne alate, proglašavanja zona stroge zaštite (no-take zona) kako bi se omogućio oporavak ribljih stokova, praćenja i uklanjanja morskog otpada te nadzora i provedbenih mjera⁴.

⁴ Rajković, Ž. and Engelen, D. 2023. Proposed management objectives and management measures for proposed marine SPAs in Croatia. Association Biom (BirdLife Croatia). 78 pp.

Nadležno ministarstvo će koristiti ove ciljeve očuvanja i mjere očuvanja prilikom proglašavanja novih POP-ova i izmjena dva postojeća POP-a.

Što se tiče sektora zaštite prirode, ciljevi i mjere očuvanja će biti propisani u Pravilniku o ciljevima očuvanja i mjerama očuvanja ciljnih vrsta ptica u područjima ekološke mreže koji se redovito ažurira. Dodatne mjere se mogu definirati u planovima upravljanja, koje za sve POP-ove trebaju donijeti upravljači (javne ustanove i nadležno ministarstvo). Trenutno postoji jedino Plan upravljanja Lastovskim otočjem (2017.-2026.) te će novi plan trebati uključiti ažurirane ciljeve i mjere očuvanja. Planovi upravljanja za ostale POP-ove će se trebati usvojiti u skoroj budućnosti. Sektor zaštite prirode će nastaviti svoje napore da informira i osvještava druge sektore po pitanju morskih ptica. Također će biti potrebno konzultirati druge sektore kako da se na najbolji mogući način provedu mjere očuvanja. Navedeno treba ostvariti putem bliske suradnje nadležnih institucija, znanstvene zajednice i civilnog društva. Suradnja se može postići putem koordinacijskog tijela koje bi omogućilo raspravu relevantnih tema i predložilo zajednička rješenja. Okvirna direktiva o morskoj strategiji (ODMS) već ima Stručni nacionalni odbor za upravljanje morskim okolišem i obalnim područjem. Također postoje stručna tematska radna tijela i stručni regionalni (županijskih) odbori za upravljanje morskim okolišem i obalnim područjem, koji mogu biti prikladno mjesto za raspravu o ovim multisektorskimi pitanjima⁵.

Javne politike koje pogoduju morskim pticama uključuju brojne sektore – zaštitu prirode, prostorno planiranje, morsko ribarstvo, pomorsko dobro, energetiku, turizam, itd.

Svi ovi sektori će morati provoditi mjere očuvanja. Neke mjere se mogu provoditi bez donošenja novih propisa, neke trebaju biti integrirane u planove i programa drugih sektora, a za neke je potrebno dopuniti postojeće propise.

Drugo stajalište projekta LIFE Artina, o Mjerama za smanjenje utjecaja ribolovnih aktivnosti na osjetljive vrste morskih ptica u Hrvatskoj sadrži više detalja vezano za slučajni ulov morskih ptica u ribolovni alate.

Sredozemni galeb (Autor: B. Ječmenica)

⁵ Program mjera zaštite i upravljanja morskim okolišem i obalnim područjem Republike Hrvatske 2022.-2027. – nacrt. Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja. 244 pp.

Uvala Zaklopatica i Škoj od Zaklopatrice
(Autor: B. Vercruyse)

11

Konačno, uz tri vrste morskih ptica navedene u ovom stajalištu, važno je da se budući napor također usmjere na druge vrste morskih ptica s **Dodatka 1 EU Direktive o pticama** – crvenokljunu čigru *Sterna hirundo*, malu čigru *Sterna albifrons* i morskog vranca *Phalacrocorax aristotelis desmarestii* – posebno kako bi se provjerilo da li postojeća mreža POP-ova u Hrvatskoj obuhvaća važna područja za hranjenje i okupljanje za ove vrste.

Pozivamo vas da provodite ovu politiku i ojačate međusektorsku suradnju za dobrobit ovih ugroženih morskih ptica.

LIFE Artina Akcija E.1. Zagovaranje u svrhu proglašavanja morskih zaštićenih područja u Hrvatskoj
Isporučevina: Izvještaj o javnim politikama za očuvanje morskih ptica u Hrvatskoj

Partneri na projektu

LASTOVSKO
OTOČJE
Nature park

Financirali su

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
Ured za udruge

FOND ZA ZAŠTITU OKOLIŠA I
ENERGETSKU UČINKOVITOST

PARKS OF
CROATIA

MINISTRY FOR EDUCATION AND EMPLOYMENT
assists the co-financing obligations of NGOs
benefiting from EU Funded Projects

Projekt LIFE Artina sufinancira LIFE Program Europske unije, Ured za udruge Vlade Republike Hrvatske i Fond za zaštitu okoliša i energetsku učinkovitost. Stajališta izražena u ovoj publikaciji isključiva su odgovornost partnera projekta LIFE Artina i ne odražavaju nužno stajališta Europske unije ili CINEA-e, Ureda za udruge Vlade Republike Hrvatske ili Fonda za zaštitu okoliša i energetsku učinkovitost.